

Vastaus valtuustoaloitteeseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen taloudellisten kannusteiden varmistamiseksi hyte-toimintaan kuntien lisäksi kolmannelle sektorille sekä lisäbonusten myöntämiseksi vaikuttavasta ja tuloksellisesta toiminnasta.

Hyvinvointialue on vastaanottanut 3.10.2022 aluevaltuutettu Riitta Kuismasen ja kristillisdemokraattien valtuustoryhmän tekemän valtuustoaloitteen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen taloudellisista kannusteista. Valtuustoaloitteessa esitetään, että Pirkanmaan hyvinvointialue varmistaa riittävät taloudelliset kannusteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (jatkossa hyte-) toimintaan. Lisäksi valtuustoaloitteessa esitetään, että hyte-valiokunnalle annetaan valtuutus määrittellä onnistuneen ja vaikuttavan hyte-toiminnan kriteerit ja vuosittainen mahdollisuus palkita onnistuneesta ja vaikuttavasta toiminnasta kuntia, kolmatta sektoria sekä muita ensisijaisesti hyte-palveluja tuottavia toimijoita. Valtuustoaloitteessa todetaan, että terve kilpailu eri toimijoiden välillä kannustaisi kehittämään tuloksellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koko Pirkanmaan hyödyksi.

Hyvinvointialueiden rahoitus on laskennallista ja yleiskatteellista. Se jakaantuu hyvinvointialueille pääosin tarveperusteisesti. Rahoituksen määräytymiskijöistä 81 % perustuu palvelutarpeeseen ja tämä edelleen terveydenhuoltoon (47,7 %), vanhustenhuoltoon (16,0 %) ja sosiaalihuoltoon (17,3 %). Hyvinvointialueiden rahoituksesta n. 1 % perustuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta 617/2021, 15 §). Rahoituksen perustana on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin, josta on säädetty valtioneuvoston asetuksella (1392/2022).

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa (jatkossa hyte-kerroin) määritettäessä käytetään hyvinvointialueen toimintaa, voimavaroja sekä toiminnan tulosta kuvaavia indikaattoreita, jotka on määritetty valtioneuvoston asetuksessa (kuva 2). Vuonna 2023 hyte-kerrointen perusteella jaettava laskennallinen rahoitus on yhteensä n. 217 m€. Se määräytyy hyvinvointialueille asukasmäärän perusteella, ollen 39,40 €/asukas. Kuvassa 1 on laskelma siitä, paljonko asukaskohtaista rahoitusta hyvinvointialue saisi, jos valtioneuvoston asetuksessa esitetyt hyte-kertoimet olisivat olleet rahoituksen perustana vuonna 2023. Huonoimmin hyvinvoinnin ja

terveyden edistämisessä pärjännyt hyvinvointialue olisi saanut 14,50 €/asukas ja parhaiten pärjännyt 67,80 €/asukas.

Miten hyvinvointialueen rahoitus lasketaan?

**Asukasta kohden määritelty
hyvinvoinnin ja terveyden
edistämisen perushinta
(39,40 EUR)**
x
asukasluku
x
**hyte-kerroin / koko maan
hyte-kerroin**

Vuonna 2023 kaikille hyvinvointialueille jaettiin 39,40 €/asukas.

*Jos **217,4 milj.** € olisi jaettu hyte-kerroinlaskelman perusteella, asukaskohtainen rahoitus olisi ollut:*

- *Maksimi 67,80 €*
- *Mediaani 41 €*
- *Minimi 14,50 €*

<https://vm.fi/rahoituslaskelmat>

Lähde THL

Kuva 1. Laskelma asukaskohtaisesta rahoituksesta.

Valtioneuvoston asetuksella määritetyt hyte-kertoimet on esitetty kuvassa 2. Ne otetaan käyttöön vuoden 2026 rahoituksesta lähtien. Hyte-kerrointen määrittelyssä toimintaa ja voimavaroja kuvaavilla prosessi-indikaattoreilla on 50 % painoarvo, kuten myös toiminnan tulosta kuvaavilla indikaattoreilla. Siten indikaattoreiden määrällä ei ole vaikutusta. Toiminnan tulosta kuvaavat indikaattorit kuvaavat muutosta hyvinvointialueen väestön hyvinvoinnin ja terveydentilassa. Koska laskelmat tehdään syksyllä 2025, niissä käytetään vuosien 2023 ja 2024 lukuja.

Kuva 2. Hyvinvointialueiden HYTE-kertoimen prosessi- ja tulosindikaattorit.

HYTE-kerrointen tulosindikaattoreiden muutoksessa korostuu yhteistyö kuntien kanssa. Esim. yli 65-vuotiaat eivät saa lonkkamurtumia hyvinvointialueen tuottamissa sote-palveluissa, vaan omassa arjessaan. Tämän päivän varhaiskasvatusikäiset ovat runsaan 10 vuoden kuluttua NEET-nuoria (not in employment, education or training/ei työssä, tutkintoon johtavassa koulutuksessa eikä kurssikoulutuksessa) jos asiaan ei puututa yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa.

Myös kuntia palkitaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi HYTE-kertoimen perusteella. Kunnilla HYTE-kertoimet ovat tulleet voimaan vuoden 2023 rahoituksessa. Kuten hyvinvointialueilla, myös kunnan HYTE-kerroin koostuu prosessi- ja tulosindikaattoreista ja molempien kokonaisuuksien painoarvo on 50 %. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden erotus kuvaamaan tapahtunutta muutosta. Vaikka kyseessä on kunnan HYTE-kertoimen tulosindikaattori, hyvinvointialueen toimenpiteillä on vaikutusta. Kuvassa 3 on kunnan HYTE-kertoimen tulosindikaattorit.

1. Kokee terveydentilansa keskinäiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista
2. Ylipaino, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista
3. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
4. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
5. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
6. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön

Kuva 3. Kunnan HYTE-kertoimen tulosindikaattorit.

Myös kuntien HYTE-kertoimen tulosindikaattoreissa korostuu yhteistyö. Esim. koululaisia koskevissa indikaattoreissa hyvinvointialue vaikuttaa tuottamallaan palveluilla osaltaan koettuun terveyteen ja ylipainoon.

Lakisääteisesti hyvinvointialue ja kunnat tukevat toisiaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Lisäksi molempien on edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Hyte-toiminnan perusteella saatava rahoitus on yleiskatteellista, eli sekä kunnat että hyvinvointialueet päättävät itse sen kohdentamisesta toiminnassaan. HYTE-kertoimen rahoitukseen on varattu tietty summa vuosittain. Tämä tarkoittaa, että sekä kuntien että hyvinvointialueiden pistemäärät skaalataan muiden kuntien ja hyvinvointialueiden kanssa. Sekä kuntia että hyvinvointialueita palkitaan mitä paremmin tehdään tuloksellisesta yhteistyöstä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Sekä kuntien että hyvinvointialueiden HYTE-kerrointen prosessi-indikaattorit kuvaavat voimavaroja ja toimenpiteitä väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tulosindikaattorit mittaavat muutosta. Näihin vaikuttaa yhteistyö hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen välillä. Kuntien valtiosuuteen HYTE-kertoimet vaikuttavat jo kuluvan vuoden rahoituksessa. Hyvinvointialueiden rahoituksessa HYTE-kertoimet huomioidaan vuoden 2026 rahoituksessa ja niihin vaikuttavat vuosien 2024–2025 tulokset. HYTE-kerrointen tulosten määrittelyssä kunnan toimenpiteet skaalataan maan muiden kuntien vastaaviin. Myös hyvinvointialueet tullaan skaalaamaan keskenään. Mitä paremmin alueellinen yhteistyö HYTE-kerrointen tuloksiin vaikuttamiseksi toimii, sitä paremmin siitä palkitaan. Alueellisesti on tärkeää sopia käytännöt ja kannusteet miten mahdollisimman hyviin tuloksiin pyritään yhdessä tekemällä.

Pirkanmaan hyvinvointi- ja kokonaisturvallisuusvaliokunta käsitteli aloitetta kokouksessaan 23.3.2023. Keskustelussa valiokunnan roolista järjestöjen palkitsijana todettiin, että laajemmat palkitsemiset voisivat tulla käyttöön sitä myötä, kun toiminta vakiintuu tulevina vuosina ja hyvinvointialueen hyte-kerroin on myös tosiasiallisesti käytössä. Tässä hetkessä kunniakirja tai kunniamaininta esimerkiksi vuoden HYTE-kunnasta ja järjestöstä voisi olla päänavaus palkitsemisen tiellä.